

ÇIĞIRTMA

Ayşe Ünüvar

- Çarşı hamamını geçip Ciğerci Şero'nun kapısına vardığında akşam oluyordu. Güneşin yitip gitmesi hiç yakışmıyordu bu şehre. Karanlık bastırınca ne yapacağını bilmeyecek adam değildi ya neyse! Cebini yokladığında hamamdan kalma bozuklukları hatırladı. Ne garip hâlâ iyi insanlar kalmış mıydı dünyada? Öyleyse evi barkı, yurdu yuvası neredeydi? Neredeydi sevdiği kadın? Avradı, çocuğu... Ya adamlar? Kahvede el etek öpen, "Ağam paşam!" deyip yargınını sıvazlayan, üç kuruşa kurşun atan adamlar? Hepsi bir yana hısım akraba neredeydi? Kan ne demektir? Kardeş, amca, dayı, yeğen! Ana, baba ne demek, çok uzun zaman önce öğrenmişti ve unuttu! Şimdi yalnızlığın en koyu yerinde düşüncelerinin ölmesini bekliyordu. Umutlarının, hayallerinin, yarın düşlerinin de... Bunlar ölürse o yaşayacaktı. Bir yudum su bir lokma ekmek üstünde çatısı olan bir virane neyine yetmeyecekti! Bindığı yük treninde derdini açtığı adam söyledi bu şehirde inmesini. Kar görmeyecekti. Buz yoktu. "Bir karaltı buldun mu bir ömür yaşayabileceğin bir şehir!" dedi adam. "Eski hana git! Para pul istemezler. Yatak döşek de kalmıştır bir gidenden. En önemlisi gediklileri vardır oranın hiç yalnız kalmazsın! İnsandan kaçan insana sığınır mı?" Sığınır elbet. Garip bir şey var insanın içinde. Ilıdı mı gitmeyen. Ne ders alıyor ne yediği darbelerden usanıyor. İnsan illa insanla sınanıyor ve illa insandan yana duruyor. Kemal öyle. Çocukluğundan beri kızamadı küsemedi kimseye ama içten içe yıkıldı gönül duvarı da sığamadı hiçbir yere. Çok uzakta aradığı, varması gereken bir yer çağırır dururdu onu. İşte belki de orası burasıydı. Bu şehir. Yeşiline sarı-turuncu oylar bağlayan şehir... Saat geceyi vurdu. Kimseciklerin kalmadığı vakitlerden biri. Büyük Saat'in taşlarına sakladığı kimsesizlikle kucaklaştı önce, hafif esinti nehrin yosun kokusunu taşıdı sonra ciğerlerine. Bekledi. Ses yok. İş yok. Koku kalmadı. Ne cayır cayır sıcakta, parlak köze akan ciğer yağı ne de kebabın çarşı pazarı tütsüye veren

akıntısı... Öyle lezzetliydi son yediğinde. Geldiği şehirde... Burası kebabın gözü işte ama cebinde parası yok. Caminin önünde pinekledi biraz sonra girdi yıkandı bir hamama. Helal süt emmiş çocukmuş şu Bekir de, az para aldı Kemal'den... İyilik belledi bunu Kemal. Bu şehirde kalmaya değerdi. Bir gülen yüz yeterdi ona. Sonra sırtını verdiği saatin taşlarına yaslanıp içine içine kıvrılırken bir ses işitti:

- Kalk be baba! Kalk! Yattığın yer insan değil!
- “İnsan var mı?” dedi başını kaldırıp!
- “Var!” dedi gelen...

Sessizliğin içinden portakal çiçeklerinin kokusu duyuldu. Sonra ciğer sonra kebab! Adam nasırlı ellerini uzattı kümüğe. İkisi bir insan olmak için düştüler yola... Ciğerci Şero'dan on adım sonraydı Yeni Han... Aman ha kanmayın adına! Yeni adı eski. Virane. İçkici yatağı. Sarhoş naralarının savrulduğu yer. Pıt diye düşüverip ölüveren güve kelebeklerinin hastanesi. Ölü banya ölü biber ölü patlıcan oteli. Bir zamanların pamuk ağalarının tespih tespih gecelerken paralarını yastık kılıflarına tıktığı han! Neler geldi neler geçti? Kimler öldü kimler kavuştu? Hep varlık. Varlık içinde varlık! Bak sor taşlara, onlar anlatır kaç çentik atıldı kaç yâr sayıklandı kaç sevda vuruldu kaç adam duruldu şu bitmeyen odalarda? Bak say kaç basamak merdiveni! Kaç yeni gelin ayak bastı, kaç toprak bastı parası sayıldı? Bak uzaklara dağlara doğru bak! Mevsimi geçmiş mi yalnızlığın? Şu oda benim. Yanı yıkık. Yanının yanında boş tenekeler zıvır dolu. Çarşı esnafı pek bir sever burayı. Çala çaput yırtık dökük ne varsa saklar burası. Yeter ki yarası olsun. Yarası olmayan şey meymenetsizdir, sığmaz bu duvarların içine. Hem yarası olmayan bu hanın derdini anlamaz. Anlamayan gelmesin buraya! Buranın da bir huzuru var kendine göre. Esnaf var da bilir yok da. Kimsesiz olduğumdan değil. “En kimseli benim ama kimsem yok.” dedim ahaliye. Böylesi daha evla. Neden dersen sorarlar da sorarlar. Kaç kız kaç oğlan? Bakmazlar mı yoksa? Avrat mı seni boşadı? Sen mi bastın çıktın yemin içtin eşikte? Yok öyle yok! Herkes her şeyini bilmemeli şu hayatta. Herkese bilmesi gereken kadarı yeter. Benim derdim ağır bu divanelere. Ağır be adam ağır! İnsandan yandım ben! İnsandan. Var git öte yanına insan anlar mı beni? Anlamaz! Anlamaz! Anlayan da var. Deyiver şimdi anlayanlardan mısınız?

- Kendimi zor anlıyorum be adam!
- O vakit safa geldin...

Uzak, kıyısız, cümlesiz geceye bir çentik daha attılar; İnsan olmak adına! Sonra uzanıp yattılar buldukları odaya... Kemal taş duvarlara çizilen yazıları inceleyen Büyük Saat beşi vurdu. İnsan seli oradan oraya akıyor. Söylemler taş duvarların koynuna bir vurup bir kayboluyordu... Paslı bir şilte vardı kıyıda. Başında bir dresuar... Yeni. Yepyeni. Hiç acımamış, hiç yaralanmamış ve ilk çakılan çiviyle durur gibi ihtişamlı... Bekir'in gülen yüzünden, ılık buyur edişinden sonra bu ikinci, dedi Kemal. Bu şehirde kalmam için bir sebep daha...

Sebepe üç olduğunda temelli kalacaktı bu şehirde... Dresuarın üzerinde iki düğme. Kaç zamandır burada hiç belli değil. Yerde lime lime olmuş bir çaput. Kapının arkasına dayalı küflü bir demir ve ona dayalı ot süpürgesi... Kıyı köşede kâğıt yırtıkları, sararmış gazete başlıkları, izmaritler... Başlığın birinde yarısı var yarısı yok bir haber: “..... / OĞLU kayıp...” Kimse kaybolmaz. En ötesi Tanrı'ya kadar varır. Kimse kaybolmaz. Paçavra gazeteyi avuçlayıp sıkıştırdı Kemal! Diğer yarısında ne var ne yok hiç bakmadan buruşturup eşiğe fırlattı, sonra kalkıp yırtık ceketini astığı paslı çiviye uzandı. Cebinde birkaç kuruş kaldıysa bir simit bir çay almak için ayaklandı. Merdivenlerden önce gördü, kurt yeniği hanay direklerini. “Kaç yüzyıllık?” diye geçirdi içinden. Kim yapmıştı? Dikerken dilindeki türkü neydi? Ve sonra direklerin ne kadar çok olduğunu fark etti. Direklerin arasında odalar odalar... Bu direkler ahşap bir balkonu tutuyor, balkon tüm ihtişamıyla hanı çepeçevre sarıyordu. Aşağıda bir avlu. Avluda adamlar vardı. Hanın altı hâlâ kullanılıyor; dericiler, kalaycılar, tamirciler, kendirciler aralarında odaları paylaşıyorlardı. Avlunun girişinde birkaç iskemlede şalvarlı adamlar duyulur duyulmaz bir dilde meşveret edip çaylarını yudumluyorlardı. Vay dedi bir tanesi vay: Eskiden pamuk ağaları gelir kalırdı. Kodaman tüccarlar, çirkin zengin beyler, devlet adamları... Öyle herkese açılmazdı Yeni Han'ın kapısı. Vay gidi Yeni Han vay! Demek sonun bu olacaktı ha! Her eskiyen gibi dedi, kara şalvarlı yaşlı adam. Her eskiyen gibi... Biz de eskidik ke! Biz de eskidik... Saat yine vurdu! Taşlar taşlara değer gibi... Kemal ceketini alıp indi merdivenleri ama akli kerestesi ceviz dresuarın çekmecesinde kaldı. Adamların kendisini süzmesi derbederliğinden bir damla eksiltmedi ve avluyu adımlayıp han kapısında durdu. Selam verip selam aldı. Tam atlıyordu ki eşiği, “Hemşerim, hele gel beş dakika konuver yanımıza, soluklan. Necisin, kimsin, nerden gelir nere gidersin?” Sıkıla sıkıla varıp oturdu iskemleye. Oturur oturmaz çay geldi önüne. Yanında da kara simit... “Açsındır.” dedi kara şalvarlı yaşlı adam. “Açım.” demeye dili varmadı Kemal'in. “Hadi buyur!” dediler. Çayını içti, simidinden bir iki lokma aldı almadı sorular başladı: “Evli misin? Çoluk çocuk var mı?” Akşam onu buraya getiren meczubu hatırladı. Herkes bilmesi gereken kadarını bilmeliydi. Sustu. O sustukça adamlar sordu. Sorular çoğaldıkça gün eskidi. Gidecek bir yeri yoktu ama yatacak yeri bulmuşken birkaç kuruş kazanacağı bir de iş bulmalıydı. Oradakileri eliyle selamlayıp kalktı. Tamam, ılık bir şey vardı bu insanlarda ama içten değildi. Kemal, hayatı boyunca içtenlik aramaktan yorulduğu için buralara kadar uzaklaşmıştı. Üçüncü sebebi aramak için yola düştü. Saat yine vurdu. Bu şehirde zaman daha mı hızlı akıyordu? Yoksa hiç geçmiyor muydu bilemedi. Handan çıktı, hamamı geçti, balıkçılar, kebabçılar, kapalı çarşı derken bir dükkânın önünde durdu. Baktı: “Hamal lazım.” yazıyor, çekinmeden içeri daldı. Kasanın arkasındaki düz yüzlü adam ona o da adama baktı. Kemal elini dükkânın camındaki yazıya kaldırarak “Ben hamalım!” demekteydi ama adam hiç oralı olmadı. Çıkıp çıkmadığı belli olmayan bir sesle “hamal” dedi. Düz yüzlü adam haykırır gibi, “Bize eli nasırlı gerek!” deyip elinin tersiyle itip uzaklaştırdı Kemal'i. Çıkarken dükkânın aynasında kendini gördü Kemal. Çırpı gibi boynunu, sıska yüzünü,

zayıf kollarını... En ağır yükü neydi ki? Karısı. Kızı. Anası. Babası. İşi. Düşü... Hısım akrabası... Dünya bir daha bir daha garipleşti gözüne. Sırtındakiler lime lime olmuştu ama bu işin adamı olmadığı da buz gibi belliydi. Tam oracıkta, eski sokağın başındaki taş evin önünde buldu aradığı cevabı. Kemal'in en ağır yükü "düşleriydi". O insan olmayı düşlemiş durmuş başaramamıştı. Ilık bir yaz günüydü. Evden çıktı ve evi barkı unuttu. Her köşede her bucakta aradığı kendisiydi. İnsan kendisiydi. Anlatamadı. Anlatmak derdi boğdu onu ve çareyi onu çağırın şeylere kaçmakta buldu. O gün akşama kadar dolandı durdu. Ilık bir şeye rast gelemedi... Nehrin serin sularına yaklaştığında bir ses duydu. Derin sıcak ve çağırın bu sesi aradı önce. Sonra bir kalabalık vardı Taş Köprü'nün üstünde... Kalabalıktan kaçmamış mıydı? Buna koşar adımlarla yaklaştı. Sesi aradı, çağırdı, içinde anlamlandırdı. Bu sesin içinde başka bir ses o başka seslerin içinde de bambaşka sesler vardı. İnsana dair sesler! Öze dair! Umuda ve yalnızlığa dair seslerdi bunlar. Eliyle araladı insan kalabalığını. Bağdaş kurup oturan yaşlı adamı tanıdı. Akşam ona "Yattığın yer insan değil!" diyendi bu adam. Başı yerde sese nefes verdi yine. Ses çığırındı, uzaklaştı, dağlara taşlara çarpıp insana geri döndü. Ilık ve anlamlı. Başka ve düşsel... Kartal kanadından yapılma bu çalgı ne kadar insan varsa topladı başına. Sular durulanırken nehir boyu kuşlar havalandı. Bir yerlerde kalmış, saklanmış, örtülmüş bir acıyı bir yarayı sese çeviriyordu adam. Dinleyen herkes yaralandı ama anladı mı bilinmez. Lakin Kemal anladı. Olduğu yerde durdu kaldı. Ona bir kuş anlatırdı küçükken annesi. Dağların kayaların sarp yerlerin efendisi der eklerdi: "Kartal gibi ol! Yenilme! Yenilgin bile ses olup yayılsın âleme!" Yenildi Kemal. Bir kartalın kanadının kırılma sesine kulak verirken yenildi. Dünyaya, dünyanın ettiklerine, insanın soğuk duvarlarına yenildi. Annesi "dilsiz düdük" deyip eline verdiğinde, hiç sesi çıkmadı aletin! Oysa inim inim inliyordu şimdi. Hani dilsizdi? Hani bir kuşun/kartalın en ince yarası en kalın kemiğinden derilmeydi bu düdük? Kartalın acısıyla insanın acısı bir olup derin suları nasıl duruluyordu? İnsan, insanın acısını nasıl bu kadar yüreği ile duyuyordu? Duydu Kemal. Kartalın vurulduğu yaranın acısını duydu. Kemiği kertip çığırtmayı cebine katan adamın acısı duydu... Boş odaların, taş duvarların, akan suyun, Büyük Saat'in, Tellak Bekir'in, kurumuş limon ağacının, han kapısının, meczuba kulak verenlerin ve dresuarın acısını duydu Kemal. Duyuyordu Kemal. İnsan olmak düşünün ilk adımı duymaktı. Yarayı, acıyı, haksızlığı, yalnızlığı, umutsuzluğu duyuyordu. Ve baba kartalı vuran adamın kinini anlayamıyordu. Koştı sonra. Ayakları kıcına değiyordu. Ulu Cami'yi geçti, hamamı, Kebapçı Şero'yu ve Han kapısından girdi... Adamlar hâlâ orada! Hâlâ merakta. Hâlâ şüphede. Merdivenleri atlayarak çıktı. Canına can gelmiş gençliğine dönmüş gibi çevikti adımları. Yıkık dökük kapı ardına kadar açılmış belli ki Kemal'e dair bir şeyler aranmıştı. Aldırmadı. Vardı dresuarın çekmecesini açtı. Yüzyıllık bir ceviz kokusu yaladı geçti zihnini. Orada tek şey vardı. Tek bir şey! Kemal üçüncü sebebi eline alıp meczubun gelmesini bekledi.

Sabah oldu yok! Akşam oldu yok! Köprüde yok. Hamamda yok. Saatin yanında yok! Yoklar bulandırınca zihnini duramayıp çay ocağındaki meraklı adamlara sordu:

- Meczup gelmedi mi hiç?
- Meczup kim?
- Beni buraya getiren yaşlı adam. Tenekeli odanın yanındaki odada yatıyor geceleri.

Yüzler birbirine döndü. Garip bakışmalar. Manalı fısıldaşmalar oldu. Sonra biri dönüp dalga geçer gibi:

- Yıkık dökük viranede kim yatar ki ağa, dedi.

Kemal ayağa kalkıp köşe bucak her yeri bir daha aradı. Ses dinledi. Ses verdi. “Acısı olmayan gelmesin buraya!” demişti meczup. Konuşan, anlayan, çığırtmaya ses veren kalabalığı başına toplayan kimdi? Koşarak yeniden indi merdiveni ve koşarak ve yine ayakları kıcına değerek seğırtti nehre doğru. Kime çarptı nereyi geçti ne sordu ne soruldu hiç bilmeden vardı Taş Köprü’ye... İnsan seli... Çay içenler, el ele gezenler, gelin-damatlar, fotoğraf çekenler, balık tutanlar ve çalgı çalanlar... Aralarında meczup yoktu! Zaten o ses de yoktu. Çığırtmanın sesi... Taşlara yaslanıp suya baktı. Akıp giden bir şey vardı. Zaman, anlayış ve insan... Sonra onu gördü. Gökyüzünde salınan ve herkesi kendine hayran eden o kuşu... Kanadında bir ılıkılık hissetti ve çekmecedden aldığı tüyleri suya savurdu. Bir avuç tüy... Bir avuç merhamet... Bir avuç insan... Kartalın süzülerek nehre indiğini gördü. Kemal duyuyordu. Kartalın vefasını, meczubun çilesini ve dağlardan ağır gelen sesi... Ertesi sabah dağların koynundan gelen sese doğru yürüdü yürüdü yürüdü Kemal. İnsan aramaya gidiyordu.